

04/16/1998

ALEKSYNAS, Juozas
Lithuania Documentation Project
Lithuanian
RG-50.473*0010

Šiame pokalbyje, Juozas Aleksynas, gimęs 1914 m. rugsėjo 7 d., kareivis Lietuvos kariuomenėje ir Lietuvos 12-tam Savisaugos batalione, pasakoja apie karo tarnybą Lietuvoje ir apie dalyvavimą žydų žudynėse Baltarusijoje 1941 m. rudenį. Jis pateikia kelias detales bepasakojant apie nusikaltimus; jis paaiškina kaip nužudyti šeimą. Kai apklaustytojas jo paklausia ką galvojo ir kaip jautėsi apie šiuos įvykius, jis sako kad viskas buvo baisu ir bjauru. Pokalbyje jis trumpai papasakoja apie savo pabėgimą, kalėjimą, ir ištremimą. Jis vardija du Lietuvos karininkus kurie dalyvavo prie šaudymų.

Box 1, Tape 1

[01:] 00:43:03 – [01:] 05:53:03
00:37 – 05:59

Jis prisistato, Juozas Aleksynas, gimęs 1914 m. rugsėjo 7 d. Marijampolės apskrityje, Gudelių valščiūje, Makrickų kaime. Patikslina savo karo tarnybą: 1936-1937 metais tarnavo Lietuvos kariuomenėje, 9-tam pulke, atlikdamas karo prievolę pagal amžių; pasako kad kai karas prasidėjo, (Petras) Kubiliūnas paskelbė kad kareiviai buvo šaukiami mobilizacijos būdu vidaus tvarkos palaikymui, kad tuo metu nieko neminėjo apie vokiečius, kad sutartis buvo pusei metų. Pasako kad jo karinė tarnyba Lietuvoje buvo prie sargybos, tada saugojo rusų belaisvius prie darbo Ežerėlio durpynuose, Zapyškyje; patvirtina kad lietuviai vesdavo rusus belaisvius į darbą, kad juos vokiečiai lydėdavo ir saugodavo, kad rusai ramiai ėjo į darbą; patikslina kad visi bendrai priklausė vokiečių priežiūroje, kad belasvių darbas buvo kasti ir transportuoti durpes; apibūdina skurdžių belaisvių sveikatą.

[01:] 05:53:04 – [01:] 10:06:10
06:00 – 10:23

Jis patikslina kad įstojo į batalioną 1941 metų liepos pabaigoje, kad jam neteko tarnauti prie getų ar prie šaudymo vietų Lietuvoje; kad kareiviai gyveno p Miško gatvėje, tada Šančių kareivinėje; pasako kad jo batalioną išsiuntė iš Lietuvos rudenį, tiksliai nežinos dienos, ir išvežė į Minską; pasako kad bataliono vadas buvo Majoras Impulevičius, kad buvo Lietuvos 12-tas savisaugos batalionas; atskleidžia kad tarnavo batalione iki 1942 metų birželio ar gegužės mėnesio, kai jis pabėgo iš Minsko kartu su Stasiu Cėpla [Čėpla], nežino Cėplos [Čėplos] likimo; pasako kad jie tuščiame traukinio vagone parvažiavo į Vilnių. Jis pateikia priežastis kodėl pabėgo iš bataliono: nebuvo tikslo už vokiečius kariauti, vokiečiai nebuvo jų tikras priešininkas, kad jie buvo vokiečių įrankis. Jis komentuoja kad vokiečiai kartu visur važiavo, bet lietuviai kariniai komandavo, mini kad (Antanas) Gecevičius buvo būrio vadas, ir kad Plungė buvo kuopos vadas, kad Gecevičius

04/16/1998

gerai mokėjo vokiškai ir su vokiečiais susikalbėjo. Pasako kad kareiviai Minske gyveno mažose grupelėse, kambariuose, ne kareivinėje.

[01:] 10:06:11 – [01:] 14:26:18
10:24 – 14:54

Jis pasako kad batalioną siūsdavo į daugelį vietų Baltarusijoje; teigia kad vietų vardų neprisimena; mini **Kliocką [Klecką] [Клецк]**, **Barysavą [Barysovą] [Барыцаў]**, **Slucką [Слуцк]**, kad visuose miestuose batalionas dalyvavo žydų žudymuose. Jis pasako kad vokiečiai kartu važiuodavo; kad kareivių skaičius priklausydavo nuo miesto didumo; patikslina kad kareiviai buvo keičiami, kad keli stovėdavo sargyboje prie radijos ir cukraus fabriko. Jis patikslina kad važiuodavo brezentais dengtom vokiečių mašinom, kad vokiečiai pirmi važiuodavo; papasakoja įvykį kaip vokiečius iš priekio važiuodamus apšaudė kulkosvaidžiu, kaip po užpuolimo vokiečiai apsupo kaimą, surinko ir sušaudė visus kaimo vyrus. Jo prašo papasakoti apie žydų žudymo procesą: atvykus į miestą liepė jiems eiti kartu su vietiniais policininkais surinkti žydus, kad policija žinojo kur žydai gyveno, kad suvarė į aikštę ar turgavietę, kad vokiečiai iš sarašo pasirinkdavo reikalingus žmones – daktarą, inžinierių, kad nuvarydavo prie duobių, kurios visuomet buvo jau iškastos. Patikslina kad žydai buvo surinkti iš namų, kad nebuvo atskiro geto, kad vokiečiai apsupdavo miestą, kad lietuviai dalyvavo prie varymo; pasako kad duobės būdavo iškastos už miesto ribų, pavyzdžiui prie šlaitų. Apklausytojas jo klausia kiek šaudymo jam teko matyti; jis pasako kad negali suskaičiuoti, spėja kad buvo prie dešimt vietų.

[01:] 14:26:19 – [01:] 18:06:06
14:55 – 18:44

Jis pasako kad lietuviai patys turėjo aukas varyti prie duobių, kad šaudė pamainom, kad aukos turėjo laukti vietoje, tada nuvedavo grupėmis prie duobių; patikslina kad aukos nesinešė jokių daiktų. Jo paprašo pasakoti kaip žudynes vyko: žydai buvo suvaryti masinėje grupėje, išrykiuoti po keturis ir nuvaryti prie šaudymo vietos; pasako kad aukų kolona buvo ilga jeigu miestas buvo didelis. Pasako kad parinkdavo grupę žydų iš kolonos pagal duobės skaičių ir suvardydavo, suguldydavo į duobę ir šaudydavo, kad šaudydavo gulinčius, kad aukos turėjo sugilti vienos ant kitų; apklausytojas klausia ar žemių užpildavo ant žmonių po vieno šaudymo; jis pasako kad žemių nepildavo, bet vokiečiai ant pabaigos atveždavo chlorkalkės ir užpildavo, kad jis nežino kas galutinai duobes užkasdavo. Jis pasako kad nežino kas iškasdavo duobes, spėja kad belaisviai kasdavo duobes; patvirtina kad duobės visuomet buvo jau iškastos. Patikslina kad jeigu dalyvavo prie varymo, nereikėdavo tą kartą šaudyti, kad pasikeitimai vykdavo žudynių vietoje. Apklausytojas jo klausia ar jis turėjo galimybę atsisakyti šaudyti; jis pasako kad jokiū būdu neturėjo teisės atsisakyti; pasako kad jeigu pasiskųsdavai dėl sveikatos, vokiečiai patrikindavo temperatūrą ar pulsą ir liepdavo grįžti prie darbo. Pasako kad prie pirmo šaudymo jis dalyvavo varyme, kad neteko jam šaudyti, kad miesto vardo neprisimena.

[01:] 18:06:07 – [01:] 22:22:22
18:45 – 23:11

Jis pareiškia kad buvo bjauru; pasako kad žmogus nematęs negali išsivaizduoti. Aiškina kad kareiviams buvo išduoti rusiški šautuvai ir šaudmenys, kad buvo ir sprogstamos ir degančios kulkos, kad duobėse aukų drabužiai degdavo ir aukos turėjo lipti ant degančių lavonų, kad degančio kūno kvapas buvo klaikus. Jis pasako kad aukos nesipriešindavo. Aiškina kad šūvius dažniausia reikėdavo taikyti į krutinę, kad kartais į pakaušę, bet su sprogstamom kulkom pakaušis labai atsivėrė [*pakelia ranką prie pakaušio*] Jo klausia ar matydavo ar pataikė; jis pasako kad matė nes stovėjo du metrus nuo lavonų. Jis negali tiksliai pasakyti kiek ilgai šaudymai vyko, bet pasako kad šaudymų trukmė buvo pagal žmonių skaičių; atskleidžia kad jiems nebuvo pasakyta kiek žmonių šaudys tą dieną. Jis patvirtina kad neteko stumti aukų per jėgą į duobes, kad aukos nesipriešino. Jis pasako kad aukos kartu nešdavo ar vesdavo vaikus ir visi buvo sunaikinti, aiškina kad jeigu buvo tėvai su vaiku, kad kartu įlipdavo į duobę, atsiguldavo ir tėvas uždėjo ranką ant vaiko; apklausytojas teigia kad reikėjo rinktis ar pirma šauti vaiką ar tėvą; jis pasako kad buvo nustatyta kad pirma reikia šauti tėvą; jis pasako kad vaikas nieko nejaučia, kad turėjo pagalvoti kaip jausis tėvai jeigu šalia gulintį jų vaiką nušauna; kad pirma nušaudavo tėvą paskui kitu šoviniu nušaudavo vaiką. Jis teigia kad dažniausia aukos nešaukdavo, nerėkdavo, kad kartais moterys eidamos verkdavo. Prisimena kaip vienas vyras prie šaudymo rėkė „**Vivat Hitler. Doloj Stalin!**” ir kad jį vokiečiai nušovė.

[01:] 22:22:23 – [01:] 28:57:01
23:12 – 30:02

Jis patvirtina kad bataliono karininkai nešaudydavo, kad jie duodavo įsakymus; pasako kad karininkai tik šaudė jeigu teko užbaigti dar nemirusį žmogų, kad jie duodavo įsakymą- pasiruošti ir šauti. Jis trumpai kalba apie vadovaujančius žmones, mini Gecevičių. Jo klausia apie nuotaiką prie šaudymo vietos; jam sunku išreikšti, pasako kad buvo baisu, kad jautėsi beveik automatiškai, kad darbas buvo klaikus, nepakenčiamas, ir priverčiamas. Jis sako kad po šaudymo vis grįždavo į Minską ant nakvynės. Jis pasako kad degtinės nedavė prie šaudymo, bet duodavo šeštadieniais, po darbo savaitės. Jo paklausia kada sužinojo kad juos vežą į šaudymą tą dieną; jis pasako kad iš anksto nežinojo. Toliau jis papasakoja apie epizodą per kurį miške bandė sugaudyti žydų partizanus, atskleidžia kaip nepasisekė. Apklausytojas klausia apie pasikeitimus šaudymo vietoje; jis aiškina kad teko šaudyti tiek kiek buvo naikinamų žmonių, kad nešaudė masiniai, kad suguldydavo vieną eilę žmonių ir pavieniui šaudydavo, nešaudė su kulkosvaidžiu; pasako kad vadovai pakeisdavo šaudytojus, kad prie šaudymo vietos neskaičiuodavo aukas, kad nebuvo nurodyta kiek ilgai teks šaudyti. Jis pasako kad vokiečiai labai retai šaudydavo ir tik dažniausia ant pabaigos.

[01:] 28:57:02 – [01:] 33:21:19
30:03 – 34:37

Jis patikslina kad vokiečiai apsupdavo teritoriją kur vykdavo šaudymai, prideda kad vokiečiai viską fotografuodavo; jo paklausia kaip jis jautėsi kad juos fotografavo, jis pasako kad jie gali „eiti velniais“, kad vėliau vokiečiai teisinosi kad jie tiktai fotografavo. Toliau pasako kad šaudymai baigėsi žiemą ir kad juos pastatė sargyboje prie fronto sandėlių; aiškina kad po žiemos batalionas ėjo stovėti sargyboje prie prekybinės geležinkelio stoties. Patikslina kad jis dalyvavo šaudymuose tiktai 1941-ais metais. Pasakoja kad batalioną nutraukė nuo sargybos nes **Gomelyje** [Гомель] pasirodė partizanai, tada jis pabėgo. Apklausytojas jo klausia ar jis, grįžęs iš kalėjimų

04/16/1998

ir lagerio, pasakojo apie visą šitą žmonėms ar savo vaikams; jis pasako kad nepasakojo, kad buvo gėda ir baisu. Jo klausia kaip jis sau išsiaiškino kas darosi per žydų žudynes; pasako kad jis kaltina Dievą kodėl leido žmonijai naikinti nekaltus žmones; pareiškia kad vokiečiai ant uniformos nešiojo sage: „mes su Dievu.“ Patikslina kad iki žiemos jo batalionas nešiojo lietuviškas uniformas, kad tik kai jis išėjo iš kalėjimo davė žandarmerijos uniformą. Paaiškina kad jį teisė SS teismas, kad jį gynė Advokatas Navickas.

[01:] 33:21:20 – [01:] 36:28:10
34:38 – 37:52

Jis pasako kad gruodžio mėnesį 1943 metų, kai bombardavo Kauną, jis sėdėdamas kalėjimą davė pareiškimą prašant kad jį siųstų į frontą; pasako kad tris dienas pareiškimo pateikimą, jį paleido ir jis per dvi valandas turėjo prisistatyti. Jis pasakoja kaip susirado žmogų ir prasidėjo jo pabėgimas iš Kauno. Apklausytojas nutraukia jo pasakojimą ir paklausia ar šaudymai buvo vienodi tose vietose kur jis dalyvavo. Jis pasako kad šaudymai aplamai nesiskirdavo, kad duobės buvo iškastos, žmonės nuvaryti, sušaudyti, kad aukų nenurengdavo ir nemušdavo. *[pokalbis nutrauktas; kadras paskubomis persisuka]*